TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2016. gada 14. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Direktīva 92/43/EEK — 6. panta 2. — 4. punkts — Teritorijas iekļaušana Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā pēc projekta atļaušanas, bet pirms tā īstenošanas — Projekta izvērtēšana pēc teritorijas iekļaušanas minētajā sarakstā — Šīs izvērtēšanas prasības — Projekta pabeigšanas sekas attiecībā uz alternatīvu izvēli

Lieta C-399/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Bundesverwaltungsgericht* (Federālā administratīvā tiesa, Vācija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2014. gada 6. martā un kas Tiesā reģistrēts 2014. gada 18. augustā, tiesvedībā

***Grüne Liga Sachsen eV* u.c.**

pret

Freistaat Sachsen ,

piedaloties

Landeshauptstadt Dresden ,

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht .

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: otrās palātas priekšsēdētājs M. Ilešičs [*M. Ilešič*], kas pilda trešās palātas priekšsēdētāja pienākumus, tiesneši K. Toadere [*C. Toader*] (referente) un E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*],

ģenerāladvokāte E. Šarpstone [*E. Sharpston*],

sekretārs M. Aleksejevs [*M. Aleksejev*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2015. gada 17. jūnija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *Grüne Liga Sachsen eV* u.c. vārdā – *M. Gellermann*, *Rechtsanwalt*,

— *Freistaat Sachsen* vārdā – *F. Fellenberg*, *Rechtsanwalt*,

— Čehijas Republikas valdības vārdā – *M. Smolek*, pārstāvis,

* Tiesvedības valoda – vācu.

— Eiropas Komisijas vārdā – *C. Hermes* un *G. Wilms*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokātes secinājumus 2015. gada 24. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 7. lpp.; turpmāk tekstā – "Dzīvotņu direktīva") 6. panta 2.–4. punktu).

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Grüne Liga Sachsen eV* (turpmāk tekstā – "*Grüne Liga Sachsen*") u.c. un *Freistaat Sachsen* (Saksijas federālā zeme) par plānu apstiprināšanas lēmumu, ko *Freistaat Sachsen* iestādes bija pieņēmušas attiecībā uz tilta būvniecību pār Elbas upi Drēzdenē (Vācija).

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Dzīvotņu direktīvas preambulas pirmajā apsvērumā ir paredzēts:

"[..] vides kvalitātes saglabāšana, aizsardzība un uzlabošana, kas iekļauj dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras aizsardzību, ir vispārīgs Kopienas pamatmērķis, kā norādīts [LESD 191. pantā]".

4 Šīs direktīvas preambulas trešajā apsvērumā ir teikts šādi:

"[..] šīs direktīvas galvenais mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās, kultūras un reģionālās prasības, šī direktīva palīdz sasniegt vispārīgo mērķi par noturīgu attīstību; [..] lai saglabātu šādu bioloģisko daudzveidību, dažos gadījumos var būt vajadzīga cilvēka darbība vai tās veicināšana".

5 Dzīvotņu direktīvas 1. pantā ir noteikts:

"Šajā direktīvā:

[..]

k) *Kopienā nozīmīga teritorija* [turpmāk tekstā – "KNT"] ir teritorija, kas attiecīgajā bioģeogrāfiskajā rajonā vai rajonos būtiski sekmē I pielikumā minēta dabiskas dzīvotnes veida vai II pielikumā minētu sugu labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu vai atjaunošanu un var arī būtiski veicināt 3. pantā minētā *Natura 2000* tīkla vienotību, un/vai būtiski sekmē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu attiecīgajā bioģeogrāfiskajā rajonā vai rajonos.

[..]

l) *īpaši aizsargājama dabas teritorija* ir [KNT], ko dalībvalstis nosaka ar normatīvu vai administratīvu aktu un/vai līgumu un kur piemēro vajadzīgos aizsardzības pasākumus, lai saglabātu vai atjaunotu labvēlīgu aizsardzības statusu tām dabiskajām dzīvotnēm un/vai sugu populācijai, kuru dēļ attiecīgā teritorija ir noteikta;

[..].”

6 Minētās direktīvas 3. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Izveido saskaņotu Eiropas ekoloģisko tīklu, kurā apvienotas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas un kura nosaukums ir *Natura 2000*. Šo tīklu, ko veido I pielikumā uzskaitīto dabisko dzīvotņu veidu un II pielikumā uzskaitīto sugu dzīvotņu teritorijas, izmanto, lai minētos dabisko dzīvotņu veidus un sugu dzīvotnes saglabātu vai attiecīgā gadījumā atjaunotu to labvēlīgo aizsardzības statusu dabiskās izplatības areālā.

[..]”

7 Dzīvotņu direktīvas 4. panta 1. punkta pirmajā daļā ir noteikts, ka katra dalībvalsts piedāvā šajā tiesību normā minēto teritoriju sarakstu, pamatojoties uz šīs direktīvas III pielikumā (1. posms) izklāstītajiem kritērijiem un attiecīgo zinātnisko informāciju.

8 Saskaņā ar minētās direktīvas 4. panta 1. punkta otro daļu ieteikto teritoriju saraksts ir jānosūta Eiropas Komisijai trīs gadu laikā pēc šīs direktīvas izziņošanas, pievienojot informāciju par katru no teritorijām.

9 Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 2. punktu Komisija pēc vienošanās ar katru dalībvalsti sagatavo KNT saraksta projektu, kura pamatā ir dalībvalstu saraksti un kurā norāda teritorijas, kurās sastopami viens vai vairāki prioritārie dabisko dzīvotņu veidi vai prioritārās sugas.

10 Dzīvotņu direktīvas 4. panta 5. punkts ir izteikts šādi:

“Tiklīdz teritoriju iekļauj 2. punkta trešajā daļā minētajā sarakstā, uz to attiecas 6. panta 2., 3. un 4. punkts.”

11 Šīs direktīvas 6. pantā ir noteikts:

“1. Attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dalībvalstis nosaka vajadzīgos aizsardzības pasākumus, attiecīgā gadījumā tajos iekļaujot atbilstīgus apsaimniekošanas plānus, kas izstrādāti īpaši šīm teritorijām vai iekļauti citos attīstības plānos, kā arī atbilstīgus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus, kuri atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko dzīvotņu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām.

2. Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās novērstu dabisko dzīvotņu un sugu dzīvotņu noplicināšanos, kā arī lai novērstu traucējumu, kas skar sugas, kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija, ja šāds traucējums varētu būt nozīmīgs attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem.

3. Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju, un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli.

4. Ja, neņemot vērā negatīvu vērtējumu saistībā ar ietekmi uz teritoriju, alternatīvu risinājumu trūkuma dēļ plāns vai projekts tomēr ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses, tad dalībvalsts veic visus vajadzīgos kompensācijas pasākumus, lai nodrošinātu *Natura 2000* tīkla kopējās vienotības aizsardzību. Dalībvalsts informē Komisiju par pieņemtajiem kompensācijas pasākumiem.

Ja attiecīgajā teritorijā sastopams prioritārs dabiskās dzīvotnes veids un/vai prioritāra suga, tad vienīgie pieņemamie argumenti ir tie, kas saistīti ar veselības aizsardzību vai sabiedrības drošību, videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm vai, pēc Komisijas atzinuma, citām sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm."

Vācijas tiesības

12 Administratīvā procesa kodeksa (*Verwaltungsgerichtsordnung*) 80. pantā ir paredzēts:

"(1) Apelācijas sūdzības un prasības par tiesību akta atcelšanu iesniegšanai ir apturoša iedarbība. [..]

(2) tām nav apturoša iedarbība vienīgi

[..]

3. citos federālajās tiesībās vai reģionālajās tiesībās un reģionālajos likumos paredzētajos gadījumos [..]

[..].

(5) Tiesa, kas izskata lietu pēc būtības, pēc pieprasījuma var noteikt pilnīgu vai daļēju apturošu iedarbību 2. panta 1.–3. punktā paredzētajos gadījumos, [..]

[..]."

13 Saksijas federālās zemes Likuma par ceļiem (*Sächsisches Straßengesetz*) 39. panta "Plānu apstiprināšana" 10. punktā ir noteikts:

"Prasībai, kas celta par plānu apstiprināšanas lēmumu [..], nav apturošas iedarbības."

14 Saksijas federālās zemes Dabas aizsardzības likuma (*Sächsisches Naturschutzgesetz*), tā 1994. gada 11. oktobra redakcijā, 22.b panta 1.–3. punktā, ar ko ir transponēts Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punkts, būtībā ir paredzēts, ka pirms jebkura projekta apstiprināšanas vai īstenošanas ir jāveic atbilstošs ietekmes uz KNT vai Eiropas putnu aizsardzības teritorijām novērtējums, ņemot vērā teritoriju saglabāšanas mērķus. Ja no šī likuma 1. panta pirmajā teikumā paredzētā ietekmes uz teritoriju novērtējuma izriet, ka projekts var nopietni apdraudēt šo teritoriju būtiskās iezīmes, kas vajadzīgas saglabāšanas un aizsardzības mērķiem, projekts netiek atļauts. Atkāpjoties no tā, šāds projekts var tikt atļauts vai īstenots tikai tad, ja tas ir vajadzīgs sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, tostarp sociāla un ekonomiska rakstura interešu labā, un ja nav cita pieņemama risinājuma, kas ļautu sasniegt projekta izvirzīto mērķi ar mazāk kaitējošiem pasākumiem.

15 "Pamatnostādņu par to, kā piemērot tiesību normas attiecībā uz Eiropas ekoloģiskā tīkla *Natura 2000* izveidi un aizsardzību" ("Arbeitshilfe zur Anwendung der Vorschriften zum Aufbau und Schutz des Europäischen ökologischen Netzes Natura 2000"), kas kompetentajām Saksijas iestādēm šajā jomā ir jāievēro saskaņā ar lauksaimniecības un vides ministra 2003. gada 27. marta Dekrētu Nr. 61-8830.10/6, 3.3. nodaļā ir norādīts:

"Ja projekts vai plāns teritorijām, uz kurām potenciāli varētu attiekties Dzīvotņu direktīva, var radīt nopietnu apdraudējumu, pēc analoģijas ir jāpiemēro tiesību normas attiecībā uz ietekmes novērtējumu un atkāpes saskaņā ar 6. nodaļā ietvertajiem skaidrojumiem piemērošanu. No tā izrietošos ierobežojumus attiecībā uz teritorijām, uz kurām potenciāli varētu attiekties Dzīvotņu direktīva, var nepiemērot Saksijas federālās zemes Dabas aizsardzības likuma 22.b panta 3.–5. punktā paredzētajos

nosacījumos, jo šī pagaidu aizsardzība nedrīkst būt stingrāka nekā galīgā aizsardzība. Teritorijas, ko Saksijas federālā zeme paziņojusi Komisijai, ir uzskatāmas par teritorijām, uz kurām "potenciāli" varētu attiekties Dzīvotņu direktīva līdz brīdim, kad tiek izveidots Kopienas saraksts."

16 Ar 2003. gada 12. maija Rīkojumu Nr. 62-8830.10-6 Saksijas federālās zemes lauksaimniecības un vides ministrs atzina, ka KNT saglabāšanas pagaidu mērķiem, ko Saksijas federālā zeme, kas atbildīga par vidi un ģeoloģiju (*Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie*), bija ieteikusi saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu, bija obligāts raksturs. Šajā rīkojumā, kas it īpaši bija adresēts iestādei, kura atbildīga par tā sauktā "Waldschlößchenbrücke" tilta būvniecības plānu apstiprināšanu, bija noteikts:

"Lai nodrošinātu paredzamību, saglabāšanas "pagaidu" pasākumi ir jāatzīst par obligātiem."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

17 2004. gada 25. februārī Drēzdenes reģionālā pārvalde (*Regierungspräsidium Dresden*), vēlāk Drēzdenes reģionālā direkcija (*Landesdirektion Dresden*), kas ir atbildētājas pamatlietā iestāde, apstiprināja būvniecības plānus *Waldschlößchenbrücke* ceļa tiltam pāri pļavām Elbas (*Elbauen*) upes krastā un Elbai Drēzdenes pilsētas centrā.

18 Lēmums par minēto plānu apstiprināšanu, kas bija izpildāms nekavējoties, bija balstīts uz 2003. gada janvāra pētījumu par ietekmes uz floru, faunu un dzīvotnēm saistībā ar minētā tilta būvniecības projekta ietekmi uz mērķi aizsargāt un saglabāt teritoriju, sauktu "Elbas ieleja starp Šēnu [*Schöna*] un Mīlbergu [*Mühlberg*]" ("Elbtal zwischen Schöna und Mühlberg").

19 Veicot šo pētījumu, kurā tika secināts, ka būvniecības projektam pamatlietā nav būtiskas vai ilgstošas negatīvas ietekmes uz minētās teritorijas saglabāšanu, kompetentā iestāde pamatojās uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punkta prasībām. Tomēr saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegtajiem pierādījumiem šis pētījums neatbilda minētajām prasībām, jo tajā bija atspoguļots vienīgi apdraudējuma sākotnējais novērtējumus.

20 2004. gada 15. aprīlī *Grüne Liga Sachsen*, kas ir dabas aizsardzības asociācija, kam ir procesuālā rīcībspēja, cēla prasību atcelt 2004. gada 25. februāra lēmumu par plānu apstiprināšanu, kurai saskaņā ar Administratīva procesa kodeksa 80. panta 2. punkta 3. apakšpunktu un Saksijas federālās zemes Likuma par ceļiem 39. pantu nebija apturošas iedarbības. Paralēli šai prasībai *Grüne Liga Sachsen*, pamatojoties uz Administratīva procesa kodeksa 80. panta 5. punktu, iesniedza pieteikumu par pagaidu pasākumu noteikšanu, lai aizkavētu būvniecības sākšanu.

21 2004. gada decembrī Komisija Elbas ielejas starp Šēnu un Mīlbergu teritoriju iekļāva Dzīvotņu direktīvas 4. pantā paredzētajā saraksta kā KNT.

22 Ar Drēzdenes reģionālās pārvaldes 2006. gada 19. oktobra noteikumiem minētā teritorija, izņemot to Elbas upes krastā esošo pļavu daļu, kas atradās Drēzdenes pilsētas centrā, tika atzīta par īpaši aizsargājamo putnu vai to dzīvotņu teritoriju.

23 Ceļu tilta *Waldschlößchenbrücke* būvdarbi tika uzsākti 2007. gada novembrī, pēc tam, kad *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksijas Augstākā administratīvā tiesa) ar 2007. gada 12. novembra lēmumu galīgi noraidīja *Grüne Liga Sachsen* iesniegto pieteikumu par pagaidu pasākumu noteikšanu.

24 Drēzdenes reģionālā direkcija ar 2008. gada 14. oktobra papildinošo un grozījumu lēmumu no jauna veica pamatlietā aplūkojamā projekta radītās ietekmes ierobežotu novērtējumu, kura mērķis bija, pirmkārt, pārbaudīt, vai šis projekts varēja būtiski ietekmēt attiecīgo teritoriju Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē un, otrkārt, vai bija izpildīti šī paša panta 4. punktā paredzētie atkāpes

nosacījumi, runājot par identificēto negatīvo ietekmi uz konkrētām sugām vai dzīvotnēm. Šis novērtējums beidzās ar to, ka minētais projekts tika apstiprināts izņēmuma procedūrā, kas paredzēta šīs direktīvas 6. panta 4. punktā, piemērojot papildu pasākumus.

25 *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksijas federālās zemes Augstākā administratīvā tiesa) ar 2011. gada 15. decembra spriedumu noraidīja *Grüne Liga Sachsen* 2004. gada 15. aprīlī celto prasību atcelt minēto lēmumu.

26 Minētā asociācija iesniedza apelācijas sūdzību *Bundesverwaltungsgericht* (Federālā administratīvā tiesa).

27 2013. gadā minētā tilta būvniecības darbi tika pabeigti. Tas tika atvērts satiksmei šajā pašā gadā.

28 Iesniedzējtiesa būtībā uzskata, ka spriedumā lietā, kas tai jāizskata, vispirms ir jāatbild uz jautājumu, kādos apstākļos ir jāpārskata *a posteriori* projekta, kas tika apstiprināts pirms attiecīgās teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, ietekme saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu un kādi kritēriji ir jāpiemēro. Tā norāda, ka tai ir svarīgi šie precizējumi, lai pārbaudītu 2008. gadā veiktās papildu procedūras likumību.

29 Šādos apstākļos *Bundesverwaltungsgericht* (Federālā administratīvā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pirms apgabala iekļaušanas Kopienā nozīmīgo teritoriju sarakstā apstiprināts tilta būves projekts, kas nav tieši vajadzīgs teritorijas apsaimniekošanai, pirms tā realizēšanas ir jāizvērtē, ņemot vērā tā ietekmi, ja apgabals pēc atļaujas saņemšanas, bet pirms būvdarbu sākšanas ir iekļauts Kopienā nozīmīgo teritoriju sarakstā un pirms atļaujas izsniegšanas ir veikts tikai apdraudējuma novērtējums/iepriekšēja pārbaude?

2) Ja uz pirmo jautājumu sniegta apstiprinoša atbilde:

Vai valsts iestādei, veicot vēlāku pārbaudi, ir jāņem vērā [Dzīvotņu direktīvas] 6. panta 3. un 4. punkta noteikumi, ja tā šos noteikumus preventīvi tika ievērojusi, atļaujas izsniegšanas procesā veikdama apdraudējuma novērtējumu/iepriekšēju pārbaudi?

3) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša un atbilde uz otro jautājumu ir noraidoša:

Kādas prasības saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu ir jāizvirza projektam izsniegtas atļaujas vēlākai pārbaudei un uz kuru laika posmu pārbaude ir jāattiecina?

4) Vai papildu procedūrā, kas paredzēta konstatētu kļūdu novēršanai, kuras pieļautas vēlākā pārbaudē atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktam vai ietekmes novērtējumā atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktam, veicot atbilstošus grozījumus saistībā ar pārbaudi izvirzītajās prasībās, ir jāņem vērā, ka būvi drīkstēja uzcelt un nodot ekspluatācijā, jo plānojuma lēmumu varēja izpildīt nekavējoties, un pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu netika apmierināts, un šis nolēmums vairs nebija pārsūdzams? Vai tas katrā ziņā ir spēkā attiecībā uz alternatīvu vēlāku pārbaudi, kas nepieciešama lēmuma atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktam kontekstā?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

30 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm plāns vai projekts, kas nav tieši saistīts ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgs tās apsaimniekošanai un kas tika atļauts pēc pētījuma, kurš neatbilst šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, pirms attiecīgās teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā ir jāizvērtē *a aposteriori* saistībā ar tā ietekmi uz šo teritoriju, pirms tas tiek īstenots.

31 Lai iesniedzējtiesai sniegtu lietderīgu atbildi, pirmkārt, ir jāpārbauda, vai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts ir piemērojams pamatlietas apstākļos. Otrkārt, ir jāizvērtē, vai, pamatojoties uz šo tiesību normu, var pastāvēt pienākums veikt tāda projekta kā pamatlietā ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējumu *a posteriori*.

32 Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 5. punktu, kā to interpretējusi Tiesa, aizsardzības pasākumi, kas paredzēti Direktīvas 6. panta 2.–4. punktā, ir saistoši tikai tām teritorijām, kuras atbilstoši Direktīvas 4. panta 2. punkta trešajai daļai ir iekļautas sarakstā kā KNT, ko pieņēmusi Komisija saskaņā ar šīs direktīvas 21. pantā noteikto procedūru (spriedumi *Dragaggi* u.c., C-117/03, EU:C:2005:16, 25. punkts, kā arī *Bund Naturschutz in Bayern* u.c., C-244/05, EU:C:2006:579, 36. punkts).

33 Tomēr Tiesa ir nospriedusi, ka, pat ja projekts tika atļauts pirms Dzīvotņu direktīvā paredzētais aizsardzības režīms kļūst piemērojams attiecīgajai teritorijai un līdz ar to šāds projekts nebija pakļauts noteikumiem par iepriekšējā novērtējuma procedūru saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 3. punktu, uz tā īstenošanu tomēr attiecas minētās Direktīvas 6. panta 2. punkts (šajā ziņā skat. spriedumus *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 48. un 49. punkts, kā arī Komisija/Spānija, C-404/09, EU:C:2011:768, 124. un 125. punkts).

34 Šajā gadījumā no pamatlietas apstākļu secības izriet, ka tilta *Waldschlößchenbrücke* būvniecība notika no 2007. līdz 2013. gadam, proti, pēc tam, kad attiecīgā teritorija 2004. gada decembrī tika iekļauta KNT sarakstā. Ņemot vērā šī sprieduma 32. un 33. punktā minēto judikatūru, no tās ir jāsecina, ka uz šī projekta īstenošanu pēc iepriekš minētās teritorijas iekļaušanas sarakstā attiecas Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts.

35 Attiecībā uz jautājumu, vai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktā ir noteikts pienākums pārskatīt tāda plāna vai projekta kā pamatlietā ietekmi, kurš tika apstiprināts pirms attiecīgās teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, pamatojoties uz sākotnējo riska novērtējumu, kas nav saderīgs ar šīs direktīvas 6. panta 3. punktu, ir jākonstatē, ka no minētā 6. panta 2. punkta formulējuma šādu pienākumu nevar nepārprotami secināt.

36 Faktiski atšķirībā no Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta, no kura formulējuma izriet procedūra, lai ar iepriekšējas pārbaudes palīdzību nodrošinātu, ka atļauja īstenot plānu vai projektu, kas nav tieši saistīts ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgs tās apsaimniekošanai, bet kas var to būtiski ietekmēt, var tikt izsniegta tikai tad, ja netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība (šajā ziņā skat. spriedumu *Sweetman* u.c., C-258/11, EU:C:2013:220, 28. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra), šīs direktīvas 6. panta 2. punktā nav tieši paredzēti tādi konkrēti aizsardzības pasākumi kā pienākums izvērtēt vai vēlreiz izvērtēt plāna vai projekta ietekmi uz dabiskajām dzīvotnēm un sugām.

37 Šajā tiesību normā ir noteikts vispārējas aizsardzības pienākums, kas vērsts uz tādu piemērotu aizsardzības pasākumu pieņemšanu, lai izvairītos no noplicināšanās, kā arī traucējumiem, kas varētu būtiski ietekmēt šīs direktīvas mērķus (šajā ziņā skat. spriedumus *Waddenvereniging* un

Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, 38. punkts; Komisija/Itālija, C-304/05, EU:C:2007:532, 92. punkts, kā arī *Sweetman* u.c., C-258/11, EU:C:2013:220, 33. punkts). Kā arī norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 43. punktā, šim pienākumam ir pastāvīgs raksturs.

38 Attiecībā uz projektiem, kas neatbilst Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, Tiesa jau ir nospriedusi, ka attiecīgajā teritorijā esošu plānu vai projektu pārbaudes pienākumu *a posteriori* var pamatot ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu (šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Apvienotā Karaliste, C-6/04, EU:C:2005:626, 57. un 58. punkts).

39 Tomēr, kā norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 48. un 49. punktā, nevar pastāvēt absolūts pienākums veikt šādu pārbaudi *a posteriori*.

40 Faktiski Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktā ietvertais jēdziens "attiecīgie pasākumi" nozīmē, ka dalībvalstīm ir rīcības brīvība, piemērojot šo tiesību normu.

41 Tomēr ir jāatgādina, ka darbību var uzskatīt par atbilstošu Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktam tikai tad, ja ir nodrošināts, ka tā nerada traucējumu, kas varētu būtiski ietekmēt minētās direktīvas mērķus, it īpaši tajā noteiktos saglabāšanas mērķus (spriedums Komisija/Spānija, C-404/09, EU:C:2011:768, 126. punkts un tajā minētā judikatūra).

42 Tiesa ir arī nospriedusi, ka tas, ka pastāv iespēja vai risks, ka saimnieciskā darbība aizsargātajā teritorija var radīt nozīmīgus traucējumus sugai un var būt Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkta pārkāpums, nepastāvot cēloņsakarībai starp šo darbību un šajā gadījumā izraisītajiem būtiskajiem traucējumiem, ir jāpierāda (šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Spānija, C-404/09, EU:C:2011:768, 142. punkts un tajā minētā judikatūra).

43 Līdz ar to tāda projekta īstenošana, kas var būtiski ietekmēt attiecīgo teritoriju un kas pirms tā atļaušanas netika pakļauts novērtējumam saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, var tikt turpināta pēc tam, kad šī teritorija tika iekļauta KNT sarakstā, tikai ar nosacījumu, ka ir izslēgta dzīvotņu noplicināšanās vai traucējumu, kas skar sugas, iespēja vai risks, kas varētu būt nozīmīgs attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem.

44 Ja šāda iespēja vai risks var parādīties, jo, ņemot vērā Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktā paredzētos "attiecīgos pasākumus", netika veikts plāna vai projekta ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums, pamatojoties uz labākajām zinātniskajām atziņām, šī sprieduma 37. punktā minētais vispārējais aizsardzības pienākums nozīmē pienākumu veikt šādu novērtējumu.

45 Valsts tiesai, pamatojoties uz tās rīcībā esošajiem elementiem, tā kā tā ir vienīgā, kurai jāveic novērtējums, ir jāpārbauda, vai plāna vai projekta, kas var ietekmēt KNT, atkārtots novērtējums ir vienīgais attiecīgais pasākums Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkta izpratnē, lai novērstu dzīvotņu noplicināšanās vai traucējumu, kas skar sugas, iespējamību vai risku, kam var būt būtiska ietekme, ņemot vērā šīs direktīvas mērķus.

46 Ņemot vērā minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm plāns vai projekts, kas nav tieši saistīts ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgs tās apsaimniekošanai un kas tika atļauts pēc pētījuma, kurš neatbilst šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, pirms attiecīgās teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, ir jāizvērtē *a posteriori* saistībā ar tā ietekmi uz šo teritoriju, ja šis novērtējums ir vienīgais attiecīgais pasākums, lai novērstu, ka minētā plāna vai projekta īstenošana rada noplicināšanos vai traucējumus, kas var būt nozīmīgi attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai šie nosacījumi ir izpildīti.

Par trešo jautājumu

47 Ar savu trešo jautājumu, kas ir jāaplūko kā otrais, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, kādām prasībām ir jāatbilst saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu veiktajam novērtējumam *a posteriori*, kas attiecas uz tāda plāna vai projekta ietekmi uz attiecīgo teritoriju, kura īstenošana tika uzsākta pēc šīs teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā. Iesniedzējtiesai arī rodas jautājums, uz kādu datumu ir jāattiecina šis novērtējums.

48 Vispirms ir jāatgādina, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktā ir ietverts piesardzības princips un tas ļauj efektīvi novērst minēto plānu vai projektu ietekmi uz aizsargājamo teritoriju viengabalainību. Mazāk stingrs kritērijs nevarētu nodrošināt tikpat efektīvu šajā noteikumā minēto teritoriju aizsardzības mērķu īstenošanu (spriedums *Briels* u.c., C-521/12, EU:C:2014:330, 26. punkts un tajā minētā judikatūra).

49 Atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai saskaņā ar minēto 6. panta 3. punktu veicamajam plāna vai projekta ietekmes uz teritoriju pienācīgam novērtējumam vajadzīgs, lai, ņemot vērā šajā jomā pieejamos labākos zinātniskos atzinumus, tiktu apzināti visi plāna vai projekta aspekti, kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem var ietekmēt attiecīgās teritorijas aizsardzības mērķus (šajā ziņā skat. spriedumus Komisija/Francija, C-241/08, EU:C:2010:114, 69. punkts; Komisija/Spānija, C-404/09, EU:C:2011:768, 99. punkts, kā arī *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias* u.c., C-43/10, EU:C:2012:560, 112. un 113. punkts).

50 Atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktam veiktais novērtējums tādējādi nevar būt nepilnīgs un tajā ir jābūt pilnīgiem, precīziem un galīgiem konstatējumiem un secinājumiem, kas varētu kliedēt jebkuras zinātniski pamatotas šaubas par paredzēto būvdarbu ietekmi uz attiecīgo aizsargājamo teritoriju (spriedums *Briels* u.c., C-521/12, EU:C:2014:330, 27. punkts).

51 Turpretī Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkta formulējumā nav definēts neviens konkrēts kritērijs attiecībā uz tādu pasākumu ieviešanu, kas veicami, pamatojoties uz šo tiesību normu.

52 Tomēr ir jānorāda, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. un 3. punkta noteikumi ir jāinterpretē kā vienots veselums attiecībā uz šajā direktīvā paredzētajiem aizsardzības mērķiem un šajās tiesību normās ir paredzēts nodrošināt vienādu dabisko dzīvotņu un sugu dzīvotņu aizsardzības līmeni (šajā ziņā skat. spriedumus *Sweetman* u.c., C-258/11, EU:C:2013:220, 32. punkts, kā arī *Briels* u.c., C-521/12, EU:C:2014:330, 19. punkts).

53 Ja pienākums veikt plāna vai projekta ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējumu *a posteriori* ir balstīts uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, šādam novērtējumam jāļauj kompetentajai iestādei garantēt, ka minētā plāna vai projekta īstenošana neradīs noplicināšanos vai traucējumus, kas varētu būt nozīmīgi attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem.

54 Līdz ar to, ja šajā gadījumā izrādītos, ka novērtējums *a posteriori*, pamatojoties uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, ir "attiecīgais pasākums" šīs tiesību normas izpratnē, šajā novērtējumā jābūt detalizēti definētam, kādi noplicināšanās vai traucējumu riski, kas var būt nozīmīgi minētās tiesību normas izpratnē, var būt saistīti ar attiecīgā plāna vai projekta īstenošanu, un tas būtu jāveic saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām.

55 Turklāt ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru nevar izslēgt iespēju, ka dalībvalsts pēc analoģijas ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktā paredzēto izņēmuma procedūru var atsaukties uz vispārējo interešu apsvērumu un var, ja pēc būtības ir izpildīti šajā tiesību normā paredzētie nosacījumi, atļaut veikt kādu noteiktu darbību, kura tādējādi vairs nebūs uzskatāma par aizliegtu saskaņā ar šā panta 2. punktu (šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Spānija, C-404/09, EU:C:2011:768, 156. punkts).

56 Novērtējums, kas atbilst Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, ir nepieciešams visos gadījumos, kuros pēc analoģijas ar minētā 6. panta 4. punktu sevišķi svarīgu sabiedrības interešu dēļ ir jāīsteno projekts, kas nav saderīgs ar attiecīgās teritorijas saglabāšanas mērķiem (šajā ziņā skat. spriedumu *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias* u.c., C-43/10, EU:C:2012:560, 114. punkts).

57 Minēto 6. panta 4. punktu var piemērot tikai pēc tam, kad atbilstoši "Dzīvotņu" direktīvas 6. panta 3. punktam ir pārbaudīta plāna vai projekta ietekme uz teritoriju. Ņemot vērā ar attiecīgo teritoriju saistītos aizsardzības mērķus, zināšanas par šo ietekmi ir obligāts priekšnoteikums minētā 6. panta 4. punkta piemērošanai, jo, ja trūkst šo elementu, nevar tikt izvērtēts neviens nosacījums šīs atkāpes ietverošās tiesību normas piemērošanai. Iespējamo sevišķi svarīgu sabiedrības interešu un mazāk kaitējošu alternatīvu risinājumu pastāvēšanas izvērtēšana faktiski prasa līdzsvarošanu salīdzinājumā ar apdraudējumu, ko teritorijai var radīt attiecīgais plāns vai projekts. Turklāt, lai noteiktu iespējamo veicamo kompensācijas pasākumu raksturu, ir precīzi jānoskaidro minētās teritorijas apdraudējums (spriedums *Solvay* u.c., C-182/10, EU:C:2012:82, 74. punkts).

58 Attiecībā uz datumu, uz kuru ir jāattiecina novērtējums *a posteriori*, kas minēts šī sprieduma 54. punktā, ir jāatgādina, ka saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 5. punktu teritorija tiek aizsargāta saskaņā ar šo direktīvu, tikai sākot no dienas, kurā tā tika iekļauta KNT sarakstā.

59 Līdz ar to jebkurš pasākums, kas veikts, pamatojoties uz Direktīvas 6. panta 2. punktu, nevar attiekties uz datumu laikposmā, kurā attiecīgā teritorija nebija iekļauta KNT sarakstā.

60 Turklāt šīs tiesību normas mērķis tiktu sasniegts tikai nepilnīgi, ja šāds pasākums balstītos uz dzīvotņu un sugu saglabāšanas stāvokli, abstrahējoties no vai neņemot vērā elementus, kas radīja vai varētu radīt noplicināšanos vai būtiskus traucējumus pēc dienas, kurā attiecīgā teritorija tika iekļauta minētajā sarakstā.

61 No tā izriet, ka plāna vai projekta, kas var būtiski ietekmēt attiecīgo teritoriju, izvērtēšanas *a posteriori* procedūrā, kas kļuvusi par obligātu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, ir jāņem vērā visi elementi, kas pastāvēja dienā, kad šī teritorija tika iekļauta KNT sarakstā, kā arī jebkāda ietekme uz minēto teritoriju pēc šīs dienas, kas radusies vai varētu rasties pēc šī plāna vai projekta daļējas vai pilnīgas īstenošanas.

62 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja tādos apstākļos kā pamatlietā izrādās, ka ir nepieciešams tāda plāna vai projekta, kura īstenošana tika uzsākta pēc šīs teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums *a posteriori*, šis novērtējums ir jāveic saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām. Šādā novērtējumā ir jāņem vērā visi elementi, kas pastāvēja teritorijas iekļaušanas sarakstā dienā, kā arī jebkāda ietekme, kas uz šo teritoriju radusies vai varētu rasties pēc šī plāna vai projekta daļējas vai pilnīgas īstenošanas pēc šīs dienas.

Par otro jautājumu

63 Ņemot vērā uz trešo jautājumu sniegto atbildi, no kuras izriet, ka attiecībā uz tādu novērtējumu *a posteriori* kā pamatlietā kompetentajai administratīvajai iestādei ir saistošas Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasības, uz uzdoto otro jautājumu nav jāatbild.

Par ceturto jautājumu

64 Ar savu ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Dzīvotņu direktīva ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja tiek veikts jauns ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums, lai novērtu konstatētās kļūdas attiecībā uz sākotnējo novērtējumu, kas tika veikts pirms šīs teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, vai attiecībā uz novērtējumu *a posteriori* saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu,

lai gan plāns vai projekts jau bija īstenots, pārbaudes, kas tiek veikta šī novērtējums ietvaros, prasības var tikt mainītas tādēļ, ka šī plāna vai projekta apstiprināšanas lēmums bija tieši izpildāms, pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu bija noraidīts un šis noraidīšanas lēmums vairs nebija pārsūdzams.

65 Šī tiesa vēlas arī noskaidrot, vai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pārbaudes, kas veikta alternatīvu risinājumu novērtēšanas kontekstā, prasības var tikt mainītās tādēļ, ka plāns vai projekts jau ir ticis īstenots.

66 Kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma, iesniedzējtiesa uzskata, ka, ja vēlākā alternatīvu novērtējumā nebija iespējams ņemt vērā apstākli, ka pamatlietā aplūkojamais tilts jau bija uzbūvēts, pamatojoties uz atļauju, šī būvdarba apstiprināšanas lēmuma tūlītēja īstenošana radītu ne tikai neaprēķināmu risku minētajiem būvdarbiem un to īstenotājam, ko acīmredzot likumdevējs nevēlējās, bet netiktu arī pilnībā ņemtas vērā ekonomiskās un ekoloģiskās sekas, kas saistītas ar alternatīvas īstenošanu *a posteriori*. Iesniedzējtiesai tātad rodas jautājums, vai alternatīvu novērtējumā var iekļaut arī izmaksas, ekoloģisko ietekmi it īpaši uz Dzīvotņu direktīvā aizsargātajām dzīvotnēm un sugām, kā arī ekonomiskās sekas saistībā ar tādu būvdarbu apturēšanu, kuru būvniecība jau tika atļauta un īstenota.

67 Šajā ziņā ir jāatgādina, kā tas izriet no šī sprieduma 54. punkta, ka novērtējumam *a posteriori*, kas balstīts uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, ir jāatbilst Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām.

68 Šīs prasības nevajadzētu mainīt tikai tādēļ, ka attiecīgais objekts tika uzbūvēts saskaņā ar tieši izpildāmu apstiprināšanas lēmumu atbilstoši valsts tiesībām, vai tādēļ, ka pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu, lai aizkavētu atļauto būvdarbu uzsākšanu, tika noraidīts un ka šis noraidošais lēmums vairs nebija pārsūdzams.

69 Kā būtībā norādījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 64. punktā, ņemot vērā Dzīvotņu direktīvas preambulas pirmajā apsvērumā atgādināto dabisko dzīvotņu, kā arī savvaļas faunas un floras saglabāšanas mērķi, tās lietderīgā iedarbība tiktu apdraudēta, ja valsts procesuālo tiesību noteikumi varētu tikt izmantoti, lai mazinātu nepieciešamību atbilst šīs direktīvas prasībām.

70 Kā apgalvo Komisija, jau īstenota plāna vai projekta ietekmes uz attiecīgo teritoriju jaunā novērtējumā jāņem vērā hipotēze, saskaņā ar kuru noplicināšanās vai traucējumu riski, kas var būt nozīmīgi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkta izpratnē, jau būtu radušies attiecīgā objekta īstenošanas dēļ. Turklāt šajā novērtējumā jānosaka, vai šādi riski var konkretizēties, ja šī objekta īstenošana turpinās.

71 Ja no šāda jaunā novērtējuma izriet, ka pamatlietā aplūkotā tilta būvniecība vai nodošana ekspluatācijā jau ir radījusi vai varētu radīt noplicināšanos, kas var būt nozīmīga attiecībā uz Dzīvotņu direktīvas mērķiem, tomēr pastāv iespēja, kas tika izvirzīta šī sprieduma 55.–59. punktā, pēc analoģijas piemērot šīs direktīvas 6. panta 4. punktu.

72 Saskaņā ar šo pēdējo tiesību normu gadījumā, ja, neņemot vērā negatīvu vērtējumu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta pirmo teikumu, plāns vai projekts tomēr ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses, un ja nepastāv alternatīvi risinājumi, attiecīgā dalībvalsts veic visus kompensācijas pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu *Natura 2000* tīkla kopējās vienotības aizsardzību (spriedums *Solvay* u.c., C-182/10, EU:C:2012:82, 72. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

73 Tomēr kā Tiesa vairākkārt ir spriedusi, Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punkts kā atkāpe no minētā panta 3. punkta otrajā teikumā noteiktā atļaujas izsniegšanas kritērija ir jāinterpretē šauri (spriedums *Solvay* u.c., C-182/10, EU:C:2012:82, 73. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

74 Attiecībā uz šajā gadījumā alternatīviem risinājumiem, pēc analoģijas piemērojot Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktu, ir jānorāda, ka alternatīvu risinājumu meklēšanā nevar neņemt vērā ne iespējamo noplicināšanos vai traucējumus, ko izraisījusi attiecīgā objekta būvniecība un nodošana ekspluatācijā, ne ar to saistītās iespējamās priekšrocības. Tādējādi alternatīvu risinājumu novērtējumā ir nepieciešams izsvērt sekas attiecībā uz vidi gadījumā, ja attiecīgais tilts tiktu atstāts darboties vai tā darbība tiktu ierobežota, tostarp, ja tas tiktu slēgts vai pat nojaukts, no vienas puses, un sevišķās sabiedrības intereses, kādēļ tas tika uzbūvēts, no otras puses.

75 Attiecībā uz pasākumiem, ko var ņemt vērā, izvērtējot alternatīvas, tostarp iespēju nojaukt tādu objektu kā pamatlietā aplūkotais, ir jānorāda, ka, ja pasākums varētu radīt noplicināšanās vai traucējumu riskus, kas var būt nozīmīgi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punkta izpratnē, šāds pasākums būtu, kā Komisija apgalvojusi tiesas sēdē, pretējs šīs tiesību normas mērķim un to nevarētu uzskatīt par alternatīvu risinājumu šīs pašas direktīvas 6. panta 4. punkta izpratnē.

76 Ņemot to vērā, kā ģenerāladvokāte norādījusi savu secinājumu 69. punktā, ja interešu un prioritāšu izsvēršanas rezultātā ir jākonstatē, ka jau uzcelts objekts ir jānojauc, jebkurš priekšlikums objektu nojaukt, manuprāt, būtu jāizvērtē tāpat kā bija jāizvērtē sākotnējais priekšlikums šī objekta būvniecībai – kā "vis[i] plān[i] vai projekt[i], kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas [..] varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju" Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē, un līdz ar to tas pats par sevi, pirms tiktu īstenots, būtu pakļauts šajā noteikumā paredzētajam novērtējumam.

77 Attiecībā uz to pasākumu ekonomiskajām izmaksām, kuri jāņem vērā, izvērtējot alternatīvas, tostarp jau uzcelta objekta nojaukšana, ko izvirzīja iesniedzējtiesa, ir jānorāda tāpat, kā to ģenerāladvokāte minējusi savu secinājumu 70. punktā, ka tām nav vienāda nozīme ar Dzīvotņu direktīvā paredzēto mērķi saglabāt dabiskās dzīvotnes faunu un savvaļas floru. Ņemot vērā šauru šīs direktīvas 6. panta 4. punkta interpretāciju, kas tika atgādināta šī sprieduma 73. punktā, nevar pieļaut to, ka vienīgi šādu pasākumu ekonomiskās izmaksas var būt izšķirošas alternatīvu risinājumu izvēlē saskaņā ar šo tiesību normu.

78 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz ceturto jautājumu ir jāatbild, ka:

— Dzīvotņu direktīva ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja tiek veikts jauns ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums, lai novērstu konstatētās kļūdas attiecībā uz sākotnējo novērtējumu, kas tika veikts pirms šīs teritorijas iekļaušanas KNT sarakstā, vai attiecībā uz novērtējumu *a posteriori* saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, lai gan plāns vai projekts jau bija īstenots, pārbaudes, kas tiek veikta šī novērtējuma ietvaros, prasības nevar tikt mainītas tādēļ, ka šī plāna vai projekta apstiprināšanas lēmums bija tieši izpildāms, pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu bija noraidīts un šis noraidīšanas lēmums vairs nebija pārsūdzams. Turklāt minētajā novērtējumā ir jāņem vērā noplicināšanās vai traucējumu riski, kas varētu būt nozīmīgi minētā 6. panta 2. punkta izpratnē un kas, iespējams, ir radušies attiecīgā plāna vai projekta īstenošanas dēļ,

— Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pārbaudes, kas veikta alternatīvu risinājumu novērtēšanas kontekstā, prasības nevar tikt mainītas tādēļ, ka plāns vai projekts jau ir ticis īstenots.

Par tiesāšanās izdevumiem

79 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

1) **Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm plāns vai projekts, kas nav tieši saistīts ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgs tās apsaimniekošanai un kas tika atļauts pēc pētījuma, kurš neatbilst šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām, pirms attiecīgās teritorijas iekļaušanas Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā, ir jāizvērtē *a posteriori* saistībā ar tā ietekmi uz šo teritoriju, ja šī novērtējums ir vienīgais attiecīgais pasākums, lai novērstu, ka minētā plāna vai projekta īstenošana rada noplicināšanos vai traucējumus, kas var būt nozīmīgi attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai šie nosacījumi ir izpildīti;**

2) **Direktīvas 92/43 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja tādos apstākļos kā pamatlietā izrādās, ka ir nepieciešams tāda plāna vai projekta, kura īstenošana tika uzsākta pēc šīs teritorijas iekļaušanas Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā, ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums *a posteriori*, šis novērtējums ir jāveic saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām. Šādā novērtējumā ir jāņem vērā visi elementi, kas pastāvēja teritorijas iekļaušanas sarakstā dienā, kā arī jebkāda ietekme, kas uz šo teritoriju radusies vai varētu rasties pēc šī plāna vai projekta daļējas vai pilnīgas īstenošanas pēc šīs dienas;**

3) **Direktīva 92/43 ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja tiek veikts jauns ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums, lai novērstu konstatētās kļūdas attiecībā uz sākotnējo novērtējumu, kas tika veikts pirms šīs teritorijas iekļaušanas Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā, vai attiecībā uz novērtējumu *a posteriori* saskaņā ar Direktīvas 92/43 6. panta 2. punktu, lai gan plāns vai projekts jau bija īstenots, pārbaudes, kas tiek veikta šī novērtējums ietvaros, prasības nevar tikt mainītas tādēļ, ka šī plāna vai projekta apstiprināšanas lēmums bija tieši izpildāms, pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu bija noraidīts un šis noraidīšanas lēmums vairs nebija pārsūdzams. Turklāt minētajā novērtējumā ir jāņem vērā noplicināšanās vai traucējumu riski, kas varētu būt nozīmīgi minētā 6. panta 2. punkta izpratnē un kas, iespējams, ir radušies attiecīgā plāna vai projekta īstenošanas dēļ.**

   Direktīvas 92/43 6. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pārbaudes, kas veikta alternatīvu risinājumu novērtēšanas kontekstā, prasības nevar tikt mainītās tādēļ, ka plāns vai projekts jau ir ticis īstenots.

[Paraksti]